

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ДОСЛІДНИХ ЕКСПЕРТНО-КРИМІНАЛІСТИЧНИХ УСТАНОВ МВС УКРАЇНИ

ЗАЯЦЬ Роман Ярославович - доцент Львівського університету бізнесу та права

<https://orcid.org/0000-0002-4726-6362>

УДК 159:351.745.5(477)

В статтє, на основе анализа научных взглядов ученых и норм действующего законодательства Украины, были определены и рассмотрены формы организации деятельности научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины. Предложено авторское определение понятия «форм организации деятельности научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины». Предложено формы организации деятельности научно-исследовательских экспертно-криминалистических учреждений МВД Украины разделять на две группы: внешние и внутренние. Отмечено, что именно в формах находит свое объективное отражение деятельность по упорядочению и организации работы исследуемых учреждений.

Ключевые слова: формы, организация деятельности, научно-исследовательские, экспертно-криминалистические учреждения, МВД Украины.

Постановка проблеми

Стаття 3 Конституції України проголосила, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. А відтак, держава повинна створити всі необхідні умови для того, щоб особа могла не лише мати можливість реалізувати всі свої законні права та інте-

реси, а й відчувати безпеку та захищеність при здійсненні будь-якої діяльності. Для цього обов'язковою є активна діяльність правоохоронних органів України щодо розслідування і розкриття злочинів. Однак, функціонування цих органів є неможливим без належної роботи підрозділів Експертної служби МВС України, одними із яких є науково-дослідні експертно-криміналістичні установи МВС України (далі - НДЕКУ МВС України). А тому, на нашу думку, особливої актуальності набувають дослідження, присвячені з'ясуванню форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України (ДНДЕК).

Стан дослідження

Окремі проблемні аспекти організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України в різні часи розглядали у своїх наукових роботах С.С. Алексєєв, О.Ф. Андрійко, О.М. Бандурка, О.І. Безпалова, Ю.П. Битяк, І.Л. Бородін, А.І. Берлача, Є.Г. Ляхов, Г.М. Мінковський, М.Ф. Мусаєлян, Г.В. Овчіннікова, А.В. Павлінов, В.Є. Петрищев, В.П. Рєвін, І.Л. Трунов, А.Т. Комзюк, О.М. Музичук, О.В. Негодченко, В. І. Олефіра, В. Ф. Опришко, М.Ф. Орзіх та багато інших. Однак, серед науковців майже не приділялась увага питанню форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Саме тому метою статті є: визначити та розглянути форми діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України.

Виклад основного матеріалу

Розгляд основного матеріалу представлено наукового дослідження, на нашу думку, слід розпочати із визначення сутності поняття «форма». У словниках форма визначається як: спосіб існування змісту, що не відокремлений від нього і є його виразом [2, с. 699]; обриси, контури, зовнішні межі предмета, які визначають його зовнішній вигляд; тип, будова, спосіб організації чого-небудь; зовнішній прояв якого-небудь явища, пов'язаний з його сутністю, змістом; спосіб здійснення, виявлення будь-якої дії; спосіб існування змісту, його внутрішня структура, організація і зовнішній вираз [3, с. 1328]. У філософському словнику за редакцією І.Т. Фролова з приводу форми зазначається, що дана категорія вживається для відображення внутрішньої організації змісту, і в цьому значенні проблематика форми отримує подальший розвиток у понятті структури [4, с.519-520]. У юридичній та управлінській сфері коли йдеться про форму, то, як правило, мається на увазі або зовнішнє вираження, зовнішній вигляд (прояв) певних дій, засобів заходів, а також спосіб побудови, організації певної системи, який, у свою чергу, і призводить до набуття цією системою відповідного зовнішнього вигляду. В. Я. Малиновський з цього приводу зазначає, що при визначенні форми управлінської діяльності, як правило, мова йде не про дії суб'єктів управління, а про їх зовнішнє вираження (зовнішній вияв), оскільки дії залежно від характеру і форми вираження становлять той чи інший зміст цієї діяльності. Отже, формою державного управління вважають будь-яке зовнішнє вираження конкретних однорідних дій державного органу, його структурних підрозділів та службових осіб, котрі здійснюються з метою реалізації функцій управління [5, с.424]. О.П. Рябченко, В.А. Ліпкан і О.С. Ліпкан зазначають, що форма

виражає спосіб існування, розвиток. Вона впливає на зміст управління позитивно або негативно: стимулює або гальмує реалізацію змісту, його розвиток. У свою чергу зміст визначає форму. Зміст управління є сукупністю взаємопов'язаних внутрішніх, суттєвих для якісної характеристики управління, властивостей та ознак [6, с. 368].

Таким чином, під формою організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України слід розуміти зовнішнє вираження дій, які вчиняють уповноважені суб'єкти з метою належної організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. На нашу думку, форми організації діяльності вказаних установ можна поділити на дві основні групи: зовнішні та внутрішні. Зовнішні форми організації діяльності представляють собою діяльність уповноважених органів державної влади (та їх посадових осіб) щодо належної організації діяльності НДЕКУ МВС України. У свою чергу, внутрішні форми – це практичний вираз діяльності керівників та працівників цих установ з метою забезпечення їх ефективного функціонування.

До зовнішніх форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, на наше переконання, слід віднести:

- нормотворчу. На переконання О.В. Петришина, нормотворчість – це діяльність уповноважених на це суб'єктів з розроблення, розгляду, прийняття та офіційного оприлюднення нормативно-правових актів, яка здійснюється за визначеною процедурою [7]. Крім того, науковець виділив наступні ознаки нормотворчості: 1. Нормотворчість є етапом правоутворення. Під час нормотворчості в нормативно-правових актах мають закріплюватися норми права, які є результатом узагальнення найбільш важливих повторювальних суспільних відносин, а також засобом витіснення шкідливої суспільної практики; 2. Нормотворчість є правовою формою діяльності публічної влади поряд із правозастосуванням, тлумаченням права,-

контрольно-наглядовою та установчою діяльністю; 3. Результатом нормотворчої діяльності є нормативно-правові акти, за допомогою яких формально закріплюють норми права; 4. Нормотворчість здійснюється уповноваженими на це суб'єктами – органами і носіями публічної влади: органами державної влади та органами місцевого самоврядування, їх посадовими особами, народом та територіальними громадами. 5. Нормотворчість здійснюється за певною процедурою, яка регламентується законодавством [7]. Таким чином, нормотворчість, як форма організації діяльності організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, дозволяє створити правове поле, в якому будуть реалізовувати свої функції ці установи. Як відомо, без належного нормативно-правового регулювання, якісне та ефективне здійснення будь-якої діяльності є просто неможливим;

- матеріально-технічне забезпечення. У загальному розумінні, матеріально-технічне забезпечення – це сукупність суспільних відносин, урегульованих нормативними актами або договорами по забезпеченню матеріально-технічними ресурсами, необхідними для своєчасного та безперервного проведення циклу робіт з виробництва, переробки й реалізації продукції, а також для виконання економічних, соціальних та інших завдань з метою задоволення певних потреб [8, с.56]. Отже, у контексті представленого наукового дослідження матеріально-технічне забезпечення дозволяє забезпечити науково-дослідні експертно-криміналістичні установи МВС України всіма необхідними ресурсами для здійснення ними своєї діяльності.

Варто зазначити, що вказаний нами перелік зовнішніх форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України не претендує на вичерпність. Однак, у рамках представленної наукової праці більш детальну увагу ми хотіли б приділити внутрішнім формам організації діяльності НДЕКУ МВС України. Проаналізувавши наукові погляди вчених та положення норм чинного законодавства України, ми

виділили такі внутрішні форми організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України:

- розробка і прийняття управлінського рішення. Управлінське рішення – це волевий акт керівника (колегії державного органу); щодо інтелектуального значення – комплекс знань і моделі бажаних станів; щодо інформаційного – обсяг і зміст інформацій; щодо трудового – зовнішній прояв (форма) управлінської діяльності; щодо юридичного – сукупність правових норм, правил, вимог. Загалом, рішення – це документ, що фіксує результати управлінської і правової діяльності та надає упорядкованості суспільним процесам і взаємозв'язкам [9]. Крім того, управлінське рішення можна розглядати як процес, що реалізується суб'єктом управління і визначає дії, спрямовані на вирішення поставленого завдання в наявній чи спроектованій ситуації. Рішення повинно розглядатися як результат зв'язку, вид інформації, яка забезпечує нормальне протікання процесу в системі [10, с. 3–6]. Отже, розробка і прийняття управлінського рішення, як форма організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України, має ключове значення. Оскільки від якості та оперативності прийнятого рішення напряму залежить ефективність роботи будь-якої установи та організації, в тому числі і НДЕКУ МВС України;

- встановлення порядку організації та проведення експертиз та досліджень, оформлення висновків, порядок прийому, обліку, зберігання та повернення ініціаторам об'єктів дослідження [11]. Визначення чіткого порядку має важливе значення, адже це: по-перше, сприяє більш оперативній та ефективній роботі працівників НДЕКУ МВС України; по-друге, дозволяє скоротити суми витрат на проведення досліджень, експертиз тощо;

- проведення засідання та нарад. Засідання – це форма організації роботи постійно діючого органу (ради, комісії, колегії, комітету) або групи. Звичайно, проведення засідання передбачається уставами та статутом організації або положенням про неї. Але вони можуть проводитися і за

ініціативою керівника [12]. На нарадах та/або засіданнях, зазвичай: 1) вносяться та обговорюються пропозиції щодо бюджетних асигнувань, необхідних для матеріально-технічного забезпечення діяльності підрозділів НДЕКУ МВС України; 2) розробляються та обговорюються пропозиції щодо норм належності технічних засобів та обладнання для забезпечення діяльності НДЕКУ МВС України та подає їх для затвердження керівництву МВС тощо.

- забезпечення підрозділів витратними матеріалами, сучасними технічними засобами та обладнанням, програмним забезпеченням, упровадження в їх діяльність автоматизованих інформаційно-пошукових систем. Тобто, вже наявні ресурси, якими забезпечуються НДЕКУ МВС України з боку держави, у подальшому розподіляються між відповідними підрозділами, що дозволяє керівництву установи самостійно визначати пріоритети в своїй діяльності;

- здійснення інформаційної та видавничої діяльності. У загальному розумінні інформаційна діяльність – це виробництво інформаційних продуктів і надання інформаційних та інформаційно-аналітичних послуг різним споживачам: окремим громадянам, підприємствам і організаціям, установам державної влади. Як правило, метою діяльності суб'єктів інформаційно-аналітичної діяльності є надання не стільки первинної інформації (облікової), скільки інформації більш високого порядку – аналітичної чи прогнозної [13, с. 156]. У свою чергу, видавнича діяльність – це організаційно-творча та виробничо-господарська діяльність, підсумком якої є виготовлення видавничої продукції та її розповсюдження [14];

- контроль та нагляд. Насамперед необхідно зазначити, що нагляд – це здійснення спеціальними державними органами постійного спостереження за діяльністю непідпорядкованих їм органів або осіб з метою виявлення порушень законності, тоді як контроль характеризується наступним: між контролюючим і контрольним, якщо здійснюється відомчий контроль, існують відношення підпорядкованості;

об'єктами контролю є як законність, так і доцільність діяльності контролюваного; у відповідних випадках контролюючий орган вправі застосовувати заходи впливу до підконтрольного за допущені порушення [15, с.454-458]. Отже, в рамках представленого наукового дослідження реалізація зазначеної форми організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України дозволяє здійснити нагляд і контроль за використанням фінансових і матеріальних ресурсів, забезпечує організацію та ведення бухгалтерського обліку; дотриманням працівниками вимог нормативно-правових актів з питань проведення судової експертизи і функціонування обліку знярядь кримінальних правопорушень та інших об'єктів; використанням державних коштів, передбачених для реалізації проєктів, виконання програм, у тому числі міжнародних; тощо [11]. А відтак, нагляд і контроль, безумовно, можна вважати важливою формою організації діяльності НДЕКУ МВС України;

- ведення діловодства та архіву відповідно до встановлених правил. Діловодство – це діяльність, яка охоплює питання документування й організації роботи з документами в процесі здійснення управлінських функцій. Таким чином, діловодство складається з 2-х частин [16; 17]: 1) документування діяльності підприємств, об'єднань, організацій та установ. Документування – це сукупність процесів з утворення усіх видів документації, що віддзеркалює діяльність організації, установи чи підприємства. Документування включає всі операції з підготовки, складання, узгодження, оформлення та виготовлення документа; 2) організація документів, які відклалися в процесі документування. Організація роботи з документами означає створення умов, які забезпечують рух, пошук та зберігання документів у діловодстві. Першу частину діловодства виконують керівники і фахівці різних сфер діяльності. Роботи другої частини виконує діловодський персонал [18]. А відтак, діловодство є важливою формою організації діяльності НДЕКУ МВС України, оскільки

(як загальновідомо) лише за умови належним чином упорядкованої документації можливо правильно організувати роботу будь-якої організації незалежно від того, у якому напрямку вона здійснює свою діяльність.

Висновок

Завершуючи представлене наукове дослідження, хотілося б відзначити, що вказаний нами перелік форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України не претендує на вичерпність, однак, на нашу думку, саме вони найбільш повно розкривають зміст такої діяльності. Разом із тим варто відзначити, що досить широкий перелік форм організації діяльності вказаних установ яскраво свідчить про те, що діяльність НДЕКУ МВС України охоплює багато напрямків, що вкотре підкреслює важливість функціонування цих установ в системі МВС України. У підсумку підкреслимо, що проблема удосконалення форм організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України є перспективним напрямком наукової діяльності, оскільки їх покращення та розширення значно сприятиме підвищенню ефективності та якості роботи НДЕКУ МВС України, а як результат і всіх структурних підрозділів Міністерства внутрішніх справ України.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp/conv>
2. Ожегов С.П. Словарь русского языка: Ок. 57 000 слов / Под ред. чл.-корр. АН СССР Н.Ю. Шведовой. – 19-е изд., испр. – М.: Русский язык, 1987. – 750 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і головн. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2002. – 1440 с.
4. Философский словарь / Под ред.- И. Т. Фролова. – 7 изд., перераб. и доп.- М.: Республика, 2001,- с. 719
5. Малиновський В. Я. // Державне управління: Навчальний посібник.- Вид. 2-ге, доп. та перероб.- К.: Атіка, 2003.- 576 с
6. Ліпкан В. А., Ліпкан О. С. Національна і міжнародна безпека / В. А. Ліпкан, О. С. Ліпкан. — Вид. 2-е, доп. і переробл. — К. : „ТЕКСТ”, 2008. — 400 с.
7. Петришин О. В. Теорія держави і права: підруч. для студ. юрид. вищ. навч. закл. / О. В. Петришин, С. П. Погребняк, В. С. Смородинський та ін.; за ред. О. В. Петришина. - Х.: Право, 2014. - 368 с.
8. Корнієнко Г. С. Правове регулювання матеріально-технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників в умовах реформування АПК: дис. ... канд. юрид. наук. – 12.00.06. / Корнієнко Ганна Сергіївна. – К., 2003. – 190 с.
9. Білоус В.Т. Координація боротьби з економічною злочинністю : монографія / В. Т. Білоус. – Ірпінь : Акад. держ. податк. служби України, 2002. – 449 с
10. Виноградський М.Д. Організація праці менеджера: Навч. посібник для студ. економ. вузів. / М.Д. Виноградський,- А.М. Виноградська, О.М. Шканова. – К.: Кондор, 2003. – 414 с.
11. Про затвердження Положення про Експертну службу Міністерства внутрішніх справ України / Наказ Міністерства внутрішніх справ України 03.11.2015 № 1343 [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15>
12. Державне управління та державна служба: словник-довідник / уклад. О. Ю. Оболенський. – К. : КНЕУ, 2005. – 480 с.
13. Кулицький С. П. Основи організації інформаційної діяльності у сфері управління: навч. посіб. / С. П. Кулицький ; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К. : МАУП, 2002. – 222 с.
14. Ануфрієв М.І., Бандурка О.М., Ярмиш О.Н. Вищий заклад освіти МВС України: Науково-практичний посібник. - Харків: Ун-т внутр. справ, 1999. - 369 с.
15. Административное право: Учебник /Под ред. Ю.М. Козлова, Л.Л. Попова. – М.: Юристь, 1999. – 623с

АНОТАЦІЯ

У статті, на основі аналізу наукових поглядів вчених та норм чинного законодавства України, було визначено та розглянуто форми організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України. Запропоновано авторське визначення поняття «форми організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України». Запропоновано форми організації діяльності науково-дослідних експертно-криміналістичних установ МВС України поділяти на дві групи: зовнішні та внутрішні. Наголошено, що саме у формах знаходиться своє об'єктивне відображення діяльності щодо упорядкування та організації роботи досліджуваних установ.

Ключові слова: форми, організація діяльності, науково-дослідні, експертно-криміналістичні установи, МВС України.

SUMMARY

In the article, based on the analysis of scientific views of scientists and the norms of the current legislation of Ukraine, the forms of organization of activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine were determined and considered. The author's definition of the concept of "the form of organization of activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine" is proposed. The forms of organization of activity of scientific-research expert-forensic institutions of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine are proposed to be divided into two groups: external and internal. It is stressed that it is in the forms that their objective representation reflects the work on the ordering of the work of the institutions under study.

Keywords: forms, organization of activity, scientific-research, expert-forensic institutions, Ministry of Internal Affairs of Ukraine.

16. Державна уніфікована система документації. Уніфікована система організаційно-розпорядчої документації. Вимоги до оформлювання документів. ДСТУ 4163-2003. – К. : Держспоживстандарт України, 2003. – 22 с.

17. Примірня інструкція з діловодства у міністерствах, інших центральних органах виконавчої влади, Раді Міністрів Автономної Республіки Крим, місцевих орга-

нах виконавчої влади, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 1997 р. № 1153 // Офіційний вісник України. – 1997. – № 43. – С. 50

18. Данюк В. М. Кадрове діловодство: навчальний посібник / В. М. Данюк, Л. П. Кулаковська. – 3-тє вид. – К. : Каравела, 2009. – 240 с.